

**MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII**

**REPERE METODOLOGICE
ȘI ORGANIZAȚIONALE PENTRU
ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR
ÎN ANUL DE STUDII 2021-2022**

Chișinău 2021

**REPERE METODOLOGICE ȘI ORGANIZAȚIONALE PENTRU
ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR
ÎN ANUL DE STUDII 2021-2022**

PRELIMINARII

Educația extrașcolară – parte componentă a educației nonformale

Conceptul-cheie al educației extrașcolare (nonformale) constă în realizarea funcției de extindere și de complementaritate în raport cu educația formală. Această funcție se realizează prin două direcții: activități organizate în afara clasei: cercuri, concursuri, olimpiade, întreceri, manifestări culturale și artistice etc.; activități organizate în afara școlii de învățământ general: excursii, vizite, tabere, expoziții, centre de creație; instituții de învățământ extrașcolar (nonformal) de profil artistic, sportiv etc. Educația nonformală se încadrează în conceptul educației pe parcursul întregii vieți și este privită ca o strategie de creare/ constituire a societății bazate pe cunoaștere.

Învățământul extrașcolar este parte componentă a sistemului de învățământ din Republica Moldova și o formă a educației reglementată de: *Codul educației al Republicii Moldova (2014)*; *Recomandarea nr. 1437 privind educația nonformală a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (2000)*; *Recomandarea privind validarea învățării non-formale și informale (Bruxelles, COM, 2012)*; *Memorandumul privind învățarea pe parcursul întregii vieți (2000)*; alte documente de politici în domeniul învățământului și educației extrașcolare. În contextul acestor documente naționale și internaționale, dezvoltarea educației și învățământului extrașcolar devine o prioritate și o direcție strategică de asigurare a calității educației.

Conceperea și implementarea *Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova* cât și *CURRICULUM DE BAZĂ: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar* reprezintă un demers de maximă importanță pentru funcționarea eficientă a acestui subsistem al sistemului educațional și un fundament sigur în vederea elaborării documentelor curriculare, reglatorii și normative în domeniul învățământului extrașcolar.

Prezentele reperi vizează activitatea instituțiilor de învățământ extrașcolar (centre de creație, școli de arte/ muzică/ arte plastice, școli sportive) stabilesc managementul acțiunilor specialiștilor organelor locale de specialitate în domeniul învățământului responsabili de activitățile extrașcolare, cadrelor de conducere și didactice din instituțiile de învățământ extrașcolar în vederea implementării politicilor în domeniul educației extrașcolare:

- Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului (1989);
- Codul Educației al Republicii Moldova, COD Nr. 152 din 17-07-2014;
- Regulamentul tip al instituției extrașcolare, Ordin Nr. 5 din 04.01.2011;
- Regulamentul tip al școlilor de muzică, arte și arte plastice, Ordin Nr. 196 din 23.08.2011;
- Regulamentul tip al școlilor de sport, H.G. Nr. 463 din 28.04.2006;
- Cadrul de referință al curriculumului național, Ordinul nr. 432 din 29 mai 2017;
- Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova, Ordin nr.1336 din 01.12.2020;

- Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar, Ordin nr.1336 din 01.12.2020.

DEMERSURI PRIVIND IMPLEMENTAREA CADRULUI DE REFERINȚĂ AL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI EXTRAȘCOLAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova (în continuare *Cadrul de referință*) este expresia politicilor educaționale naționale, în general, și a politicilor în domeniul educației extrașcolare (nonformale), în special. Acest document reprezintă ansamblul de demersuri conceptuale, metodologice și praxiologice de dezvoltare a educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova.

Structura organizațională de conducere a implementării *Cadrului de referință* la nivel central este Ministerul Educației și Cercetării care, prin emiterea ordinului nr. 1336 din 01.12.2020 anunță începutul implementării acestui proces.

Organele locale de specialitate în domeniul învățământului au responsabilitatea de a informa, periodic, conducerea instituțiilor de învățământ despre activitățile de implementare a *Cadrului de referință* în alte instituții și progresele realizate de acestea, despre activitățile de implementare a *Cadrului de referință*, dar și documentelor elaborate în baza acestuia și de a concepe recomandări pentru conducerea instituțiilor privind implementarea corespunzătoare, pe baza experiențelor constatate.

Structurile organizaționale la nivel raional/municipal își asumă responsabilități pentru realizarea obiectivelor și a funcțiilor managementului implementării politicilor educaționale. Pot fi utilizate diferite metode:

- metoda structurării obiectivelor activității manageriale;
- metoda analogiilor, adică a preluării structurilor manageriale ce funcționează în condiții similare (după cum demonstrează analiza practicii managementului proceselor inovative, această metodă este cea mai des întâlnită, fapt ce conduce nu doar la răspândirea inovațiilor, dar, spre regret, și a defectelor sistemelor de conducere);
- adaptarea modelelor-tip ale structurilor organizaționale la condițiile instituției concrete;
- metoda analitică de expertiză (cooptarea specialiștilor de înaltă calificare la elaborarea structurii organizaționale a sistemului de conducere);
- metoda modelării imitative;
- metoda normativ-analitică: esența ei constă în fundamentarea componenței și a conținutului lucrărilor de construire a structurilor organizaționale, manageriale, în baza cercetărilor din sistemul existent de conducere.

La nivelul instituției, implementarea *Cadrului de referință* presupune mai multe tipuri de activități manageriale:

- Planificarea implementării *Cadrului de referință* atât la nivelul instituției de învățământ (planificarea strategică), cât și la nivelul compartimentelor (catedre, comisii metodice, administrație etc.) și al personalului (planificarea operațională); elaborarea planului anual al instituției, a planurilor catedrelor și ale comisiilor metodice, proiectele didactice de lungă durată

- Organizarea activității din instituție în vederea implementării *Cadrului de referință* (elaborarea ofertei educaționale, constituirea catedrelor, a comisiilor metodice, a unor colective cu caracter permanent sau temporar pentru soluționarea diferitelor probleme ale implementării *Cadrului de referință*, alcătuirea orarului și a graficului de utilizare a laboratoarelor, atelierelor, cabinetelor și sălilor specializate, a sălilor și a terenurilor de sport, organizarea sistemului informatic și a subsistemului informatic al acestuia).

- Coordonarea acțiunilor de implementare a *Cadrului de referință* (stabilirea modalităților de comunicare operativă între toți factorii implicați, desfășurarea unor ședințe de analiză și de luare a unor decizii operative etc.).

- Evaluarea desfășurării acțiunilor de implementare a *Cadrului de referință*.

Este determinat sistemul de condiții cu privire la implementarea și monitorizarea *Cadrului de referință*. Prima condiție ține de crearea cadrului motivațional pentru toți participanții implicați:

- creșterea profesională a managerilor și a cadrelor didactice;
- participarea la seminare, treninguri, dezbateri și mese rotunde special organizate;
- obținerea gradelor didactice și manageriale.

Ca instrumente de bază utilizate în cadrul procesului de monitorizare a implementării *Cadrului de referință* pot fi utilizate:

1. Programul de acțiuni privind monitorizarea procesului de implementare a *Cadrului de referință*;
2. Fișa de lucru și grilele respective privind implementarea *Cadrului de referință* la nivel municipal/raional și instituțional;
3. Chestionarul de evaluare a percepției elevilor, managerilor școlari și a cadrelor didactice, despre *Cadrului de referință* implementat.

PROIECTAREA ȘI ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL DIN PERSPECTIVA CURRICULUMULUI DE BAZĂ: COMPETENȚE PENTRU EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR

Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar reprezintă componenta reglatorie a Curriculumului Național.

Curriculumul pentru educația și învățământul extrașcolar, pe deoparte, reprezintă o expresie a teoriei generale a curriculumului, validată de comunitatea științifică; pe de altă parte, preia unele caracteristici dictate de specificul și particularitățile educației și învățământului extrașcolar:

- Diversitatea finalităților/ caracter deschis al finalităților;
- Diversitatea abordărilor și formelor de organizare;
- Axarea puternică pe cel ce învață; principiile educației individualizate și diferențiate sunt dominante;
- Nivelul înalt de motivație pentru educația și învățământul extrașcolar;
- Orientarea dominantă la proces și construirea de noi cunoștințe, noi experiențe;
- Centrarea pe probleme cotidiene. Orientarea spre o evaluare formativă, autoevaluare etc;

În acest sens, Codul educației al Republicii Moldova [3] prin art. 11, alineatul [1] determină faptul că educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori, ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică.

Conceptul curriculumului se axează pe afirmarea rolului prioritar al finalităților educației extrașcolare. În funcție de finalități, concepute în termeni de competențe, se proiectează și celelalte componente ale modelului curricular: forme, strategii și metode, activități educaționale, conținuturi, instrumente de evaluare

Competența, în diferite forme ale sale de manifestare și de complexitate, reprezintă ca finalitate:

- 1) un rezultat măsurabil obținut în cadrul procesului educațional;
- 2) un obiectiv proiectat (ceea ce profesorul intenționează să realizeze în procesul educațional);
- 3) un obiectiv terminal (ceea ce trebuie să atingă elevul în procesul educațional);
- 4) un obiectiv de învățare/ educație (ceea ce real a achiziționat elevul).

În funcție de finalitate/ rezultat, competența se prezintă în cel puțin două forme:

- a) de proces – realizarea unor acțiuni, activități;
- b) de produs al actului de învățare: proiecte, modele, scheme, poezii, machete etc.

În sens psihologic, competența reprezintă o achiziție comportamentală complexă, necesară, indivizibilă, neoperațională.

Competențele-cheie/ transversale constituie o categorie curriculară esențială, dar și expresia opțiunilor politicilor educaționale, precum și a tipului de personalitate care se propune a fi format. Totodată, competențele-cheie sunt acele competențe de care au nevoie toți cetățenii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, ocuparea unui loc de muncă, incluziune socială, un stil de viață durabil, o viață de succes în cadrul unor societăți pașnice, o gestionare a vieții care ține seama de aspecte legate de sănătate și cetățenie activă. Acestea sunt dezvoltate în perspectiva învățării pe tot parcursul vieții, începând din copilăria mică și pe tot parcursul vieții adulte, prin intermediul învățării formale, nonformale și informale, în toate contextele, inclusiv familie, școală, locul de muncă, vecinătate și alte comunități.

Competențe-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții (Bruxelles, 22 mai 2018):

- competențe de alfabetizare;
- competențe multilingvistice;
- competențe în domeniul științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii;
- competențe digitale;
- competențe personale, sociale și de a învăța să înveți;
- competențe cetățenești;
- competențe antreprenoriale;
- competențe de sensibilizare și expresie culturală.

Competența-cheie, în această formă de prezentare, constituie sursa și mijlocul de proiectare a competențelor generale, dar și specifice pentru educația extrașcolară

(nonformală), una sau mai multe din ele fiind prioritară(e) pentru un domeniu sau altul al educației extrașcolare (nonformale).

Taxonomia competențelor reprezintă un instrumentar de proiectare și evaluare a competențelor și unităților de competențe specifice domeniilor/ profilurilor/ tipurilor de activități.

Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar descrie setul de competențe generale pe domenii ale educației și învățământului extrașcolar, dar și taxonomia competențelor, care vor sta la baza proiectării conținuturilor curriculare, care vor varia în funcție de condițiile materiale reale din instituția de învățământ, finalitățile cursului și necesitățile beneficiarilor. În desfășurarea activității se va pune accent pe accesibilitatea și relevanța subiectelor propuse copiilor, în așa fel ca activitățile să devină atractive și eficiente.

Metodologia implementării și monitorizării *Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar* se axează pe două dimensiuni: managerială și pedagogică. În cadrul fiecărei dimensiuni se aplică strategii și instrumente specifice:

Dimensiunea managerială implică: crearea condițiilor motivaționale și organizaționale cu privire la implementarea și monitorizarea curriculumului pentru educația și învățământul extrașcolar; organizarea formării resurselor umane privind implementarea și monitorizarea curriculumului pentru educația și învățământul extrașcolar; organizarea implementării și monitorizării propriu-zise a curriculumului.

Dimensiunea pedagogică implică: formarea continuă a cadrelor didactice în vederea implementării și monitorizării curriculumului pentru educația și învățământul extrașcolar; elaborarea sistemului de indicatori cu privire la eficiența implementării curriculumului pentru educația și învățământul extrașcolar și, în special, a documentelor curriculare.

În acest context, Ministerului Educației și Cercetării al Republicii Moldova îi revine funcția de elaborare și promovare a politicilor în domeniul proiectării, implementării și monitorizării curriculumului pentru educația și învățământul extrașcolar în toate instituțiile și structurile de educație și învățământ extrașcolar, indiferent de statutul și apartenența acestora.

Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, prin structurile sale asigură:

- Elaborarea și promovarea politicilor curriculare în raport cu Programele strategice de dezvoltare a sistemului de învățământ.
- Solicitarea cercetărilor în domeniul curricular, dar și a stării actuale a curricula în uz.
- Gestionarea întregului ciclu curricular în limitele unor termeni prestabiliți: proiectarea, implementarea, monitorizarea, reglarea.
- Evaluarea și aprobarea produselor curriculare, de regulă, în cadrul Consiliului Național pentru Curriculum.
- Elaborarea cadrului normativ și reglatoriu privind dezvoltarea continuă a documentelor curriculare în învățământul și educația extrașcolară.
- Promovarea politicilor de formare inițială și continuă a cadrelor didactice din perspectiva schimbărilor curriculare.

Managementul curriculumului la nivel raional/municipal de către organelor locale de specialitate în domeniul învățământului (OLSDÎ) asigură:

- Promovarea și realizarea politicilor curriculare la nivel local.
- Elaborarea strategiilor proprii de implementare și monitorizare a *Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar*, ținând cont de oportunitatea și de specificul instituțiilor la nivel local.
- Crearea condițiilor de formare continuă a managerilor și cadrelor didactice din perspectiva *Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar*.
- Coordonarea implementării și monitorizării curriculumului în instituțiile de învățământ extrașcolar din teritoriul arondat.
- Elaborarea curriculară la decizia locală și modalități de implementare a acestora.
- Comunicarea eficientă cu autoritățile locale și comunitate privind avantajele și problemele implementării *Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar*.

Instituțiile de învățământ vor asigura:

- Informarea cadrelor didactice, elevilor, părinților despre noile politici curriculare în domeniul învățământului extrașcolar;
- Stabilirea nevoilor instituționale și individuale ale cadrelor didactice în formarea continuă, inclusiv a nevoilor de autoformare;
- Elaborarea și implementarea curriculumului la decizia școlii;
- Identificarea resurselor interne privind implementarea efectivă a curriculumului proiectat/reproiectat;
- Promovarea spiritului de creativitate și de cooperare în procesul de implementare a *Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar*;
- Cercetări practice ale cadrelor didactice, cu tangențe tematice în implementarea *Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar*;
- Consens în percepția noului *Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar* de către părinți, profesori și elevi

ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII EXTRAȘCOLARE ÎN RAPORT CU MISIUNEA INSTITUȚIILOR ȘI NECESITĂȚILE BENEFICIARILOR

Formele de bază de organizare a activității în cadrul instituțiilor de învățământ extrașcolar sunt: cercul, lecția, antrenamentul, care au menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al copiilor și tinerilor și să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber. Cercul, lecția, antrenamentul cele mai dese ori se realizează în grup și cuprind elevi de aceeași vârstă sau de vârste apropiate, care au înclinații și interese comune. După caz, se pot desfășura activități individuale, de exemplu de studiere a unui instrument muzical. Activitățile de bază se desfășoară conform proiectării didactice de lungă durată, și au durata de minim un an de studii. Cadrul didactic monitorizează frecvența copiilor și completează catalogul de evidență a activităților și beneficiarilor, realizează proiectarea didactică și prezintă portofoliul cadrului didactic.

Formele complementare de organizare a activității extrașcolare au menirea de valorificare educativă a timpului liber și/sau aprofundarea cunoștințelor și intensificarea dezvoltării competențelor, care sunt drept finalități ale activității extrașcolare de bază. Formele complementare, după caz, pot servi drept instrumente de evaluare în contextul cercului, lecțiilor sau antrenamentelor.

Întreceri, competiții, concursuri, expoziții, cantonamente, maratoane, victorine – sunt forme cu caracter competitiv, care permit beneficiarilor manifestarea competențelor specifice dezvoltate, pot servi drept instrument de evaluare sau autoevaluare. Pentru organizarea acestora se va întocmi: act normativ intern, regulament de organizare, deviz de cheltuieli.

Excursii, vizite, drumeții, expediții - sunt forme de activitate extrașcolară, organizate în natură sau la diferite instituții culturale sau agenți economici în vederea realizării unor obiective instructiv - educative. În timpul desfășurării excursiei / drumeției, cadrele didactice dirijează procesul de observare în mod sistematic, îndemnând elevii să noteze ceea ce li se pare interesant sau chiar construind fișe de monitorizare a excursiei / drumeției în care elevii, periodic au anumite sarcini de efectuat (de exemplu, anul construcției monumentului vizitat, ctitorul lăcașului de cult, materialele utilizate de constructori, culorile utilizate de artist(i), etc.). În vederea realizării excursiei/vizitei/drumeției sau expediției va fi realizat planul activității, reguli de securitate, ordin de organizare însoțit de lista elevilor/ beneficiarilor.

Tabere – sunt activități extrașcolare ce presupun reunirea mai multor beneficiari, pe o anumită perioadă de timp, de regulă în perioada vacanțelor școlare. În funcție de obiectivul pe care-l vizează, taberele pot fi:

- cu sejur de zi
- de întremare a sănătății
- de odihnă (recreere)
- de formare într-un anumit domeniu de activitate (Cărășel A., Lazăr Gh., 2008, pag.

35)

În vederea organizării taberelor se va întocmi: regulament, plan de activitate, reguli de securitate a vieții și sănătății copiilor.

Spectacole, concerte, festivaluri - sunt activități de masă, cultural-artistice ce permit beneficiarilor manifestarea competențelor specifice dezvoltate, pot servi drept instrument de evaluare sau autoevaluare. În cadrul organizării se va emite un act normativ intern, scenariu, regulament, deviz de cheltuieli.

Conferințe tematice, seminare, training-uri, mese rotunde, sesiuni de informare, activități de ghidare profesională, workshop-uri, ateliere de lucru, masterclass-uri – sunt activități instructiv-educative de scurtă durată (de la câteva ore până la câteva zile) care sunt ghidate de un cadru didactic și au finalități educaționale clare și o agendă prestabilită. Acestea pot fi organizate cu scopul de inițiere, aprofundare sau extindere a cunoștințelor și abilităților într-un subiect. Pentru organizarea acestora se va întocmi un act normativ intern, agenda evenimentului, deviz de cheltuieli.

Program de voluntariat – este planul anual al activităților de voluntariat, în care sunt prezentate, conform finalităților educaționale, activitățile propuse. Beneficiarii sunt ghidați de un cadru didactic, care facilitează procesul de învățare, prin setarea obiectivelor operaționale, formularea sarcinilor și asigurarea debriefării, pentru ancorarea cunoștințelor și competențelor dezvoltate. Pentru implementarea programului de voluntariat se va

elabora regulamentul activității de voluntariat, planul anual al activității de voluntariat
registru de evidență a voluntarilor, registru de evidență a activității voluntarilor.

TEMA DE CERCETARE ȘI APLICARE

În vederea asigurării implementării documentelor curriculare pentru educația și învățământul extrașcolar în activitatea întrunirilor metodologice se recomandă următoarele teme pentru seminare, ateliere de lucru și laboratoare de bune practici:

1. Managementul implementării calitative a *Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova și Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar* și/sau a documentelor curriculare ce urmează a fi elaborate;

2. Strategii de adaptarea a documentelor curriculare la specificul instituției, dotarea tehnico-materială și necesitățile actuale a copiilor;

3. Metodologia formării și dezvoltării competențelor-cheie, generale și specifice în cadrul activităților extrașcolare;

4. Dimensiuni ale educației și învățământului extrașcolar: repere curriculare, metodologice și practice.

Totodată, aceste subiecte se recomandă valorificate drept teme de cercetare și aplicare.

Comisiile metodice la nivelul instituției, vor urmări:

- Elaborarea unui plan de activitate în vederea unui studiu mai aprofundat al temei/ temelor de cercetare și aplicare (parte a planului de activitate al comisiei metodice);
- Implementarea aspectelor teoretico-metodice ale temei/ temelor de cercetare;
- Diseminarea experiențelor avansate și a modelelor practice de punere în aplicare a temei/ temelor de cercetare prin publicarea buletinelor școlare, a articolelor de specialitate, inclusiv și pe site-ul instituției de învățământ.

Fiecare comisie metodică are libertatea de a selecta una sau mai multe teme pentru cercetare și aplicare în cadrul seminarelor teoretico-practice la nivel instituțional și raional/ municipal. Totodată, se va încuraja selectarea și derivarea unor aspecte ale temelor propuse pentru dezvoltare profesională continuă a cadrelor didactice.

Bibliografie:

- Codul educației al Republicii Moldova, COD Nr. 152 din 17-07-2014;
- Regulamentul tip al instituției extrașcolare, Ordin Nr. 5 din 04.01.2011;
- Regulamentul tip al școlilor de muzică, arte și arte plastice, Ordin Nr. 196 din 23.08.2011;
- Regulamentul tip al școlilor de sport, H G Nr. 463 din 28 aprilie 2006;
- Cadrul de referință al curriculumului național, Ordinul nr. 432 din 29 mai 2017;
- Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova, Ordin nr.1336 din 01 decembrie 2020;
- Curriculum de bază: competențe pentru educația și învățământul extrașcolar, Ordin nr.1336 din 01 decembrie 2020.

Viorica MART, *consultant principal, Direcția învățământ general,
Ministerul Educației și Cercetării*

Dorina-Alina BEȘLEAGA, *director adjunct,
Centrul Republican pentru Copii și Tineret, mun. Chișinău*

Stela PETRUȘCA, *director adjunct,
Centrul Republican pentru Copii și Tineret, mun. Chișinău*